

Ang *Pailubness* sa mga Piling Sugilanon ni Satur Apoyon

MARINA S. QUILAB

Abstract

Layunin ng papel na gamitin ang katangian ng pailub sa pagbasa sa mga piling sugilanon ni Satur Apoyon. Ang pagpailub ay pagsasakatutubo sa Ethical Literary Criticism na tumitingin sa aspetong etikal at rasyonal na kalooban ng tao. Ang pagsasakatutubong ito ay hinugot mula sa mayamang oral na panitikan ng Mindanaw. Itinuturing na pailubness ang mga akto ng pagpailub na makikita sa pananahimik, pagpapakumbaba, at pagbibigay-espasyo na dumaan sa mahabang yugto muna bago humalagpos sa kahuli-hulihang bahagi. Sa kabuuan, napatunayang nagtatalaban ang etikal at rasyonal na kalooban ng tao kung bakit niya piniling magpailub. Mula sa ng konseptong Mindanawon, sa pagpailub ay higit na nangingibabaw ang rasyonalidad na kalooban. At natuklasang taglay ng mga sugilanon ni Apoyon ang katangian ng pailubness.

Susing salita: *pailub*, ethical literary criticism, rasyonalidad, etikalidad, pagsasakatutubo, sugilanon

Pinaniniwalaang ang katutubong kamalayan ng mga Pilipino ay nagpapakilala sa sariling pagpapahalaga at pag-unawa ng mga Pilipino. Sa gayon, tinutugunan ng papel na ito ang isang hamon na bumuo ng bagong lapit para gamiting lente ng pagbasa sa mga kultural at pampanitikang teksto. Ayon kay Covar (1998) “ang katutubong kamulatan at kamalayan ay nakaugat sa pananaw ng mga Pilipino upang makabuo ng pambansang kabihasan at hindi lamang upang pag-aralan ang mga pangyayari sa Pilipino at sa bansa.” Sa gayon, ang pagsasakatutubo sa dati nang konsepto ng Ethical Literary Criticism ay ibinatay sa Mindanawong konteksto. Ito ang mayamang salaysaying bayan ng Mindanaw na pinaniniwalaang naglalahad ng makulay na karanasan at kasaysayan ng lahi.

Layunin

1. Maitampok ang konsepto ng pailub o pailubness at magamit na lente para sa pagbasa ng mga tekstong pampanitikan lalo na sa mga rehiyonal na akda.
2. Mailatag ang kakayahan ng pailub bilang isang katangiang naglalahad sa sikolohiya ng mga Pilipino.
3. Maipakilala si Satur Apoyon, isang manunulat mula sa Mindanaw at mapahalagahan ang kanyang mga sugilanong sumasalamin sa mga kaganapang Mindanawon na may kaugnayan sa ekonomik, politikal, sosyal, historikal, at kultural na mga kalagayan.

Depinisyon ng pailub at/o pagpailub

Ang pailub ay Binisayang salita na tumutukoy sa pasensya o pagpapasensya, o pagtitiis. Ito ang pakahulugan ng ilang diksyunaryo:

n. *patience*. v [A; c] endure, be patient with.
Nagpailub siya bisag kápuy ang trabáhu,
He is patient although his work is wearisome.
ma-un a patient, enduring. **pahimús – paílub** (Wolff, 1972)

paílub, To bear patiently or humbly, to brook, suffer, stand, undergo, endure. Pailúba ang mga kalisúd, ang ímo balatían, etc. Bear difficulties, your illness, etc., patiently. Ginpailub níya ang tanán sa dakû nga pagkamapainubúson. He bore everything very humbly. He bore it all with great humility. Pailúbi siá. Have patience with him. Bear with him. (Kauffman, ND).

Batay sa dalawang batis na ito, ang pagpapasensya ay tumutukoy sa iba pang mga katangiang tulad ng pagpapakumbaba, pagtitiis, pagpaparaya, pagkamahinahon, pagtitimpi o pagpipigil, pagtitiyaga, at pagiging matatag. Inilalarawan nito ang pagpapanatili ng katatagan sa ilalim ng mahihirap na mga sirkumstansya. Ito ay pag-iwas sa mga bayolenteng aksyon o reaksyon sa gitna ng mga nakapangangalit na sitwasyon. Sa ibang pahayag, pagtitiis ito sa mga sitwasyong tinatawag na *long-term difficulties* sa buhay.

Magkagayon kasiya-siyang pag-uugali ang pagpailub kung ang pag-uusapan ay ang etikal na aspeto ng moralidad ng tao. Pinaiiral ang kabutihan kaysa sa kasamaan at kahinahunan kaysa sa kapusukan. Nagaganap ang pagpailub dahil sa dalawang pwersang magkatunggali

(opposing forces) at magkasalungat na pagkakataon (contradictory instances). Halimbawa, magkatunggaling indibidwal sina A at B at pareho ang kanilang kakayahan at lakas, kaya lamang, mas mapusok, mapangahas, masigasig, mas agresibo si B kaysa kay A. Maaring si B ay hindi lamang nag-iisa kundi maaring isa siyang grupo na naglalayong lupigin ang kapangyarihan ni A. Maari ring ang kalikasan at iba pang mga institusyonal na pwersa ay nagiging katunggali ni A na sanhi upang pairalin niya ang kanyang pagpailub. Sa puntong ito higit na kailangan ni A ang katatagan ng kalooban upang harapin ang mga katunggali nang buong pagpapakumbaba at kahinahunan.

Nakasaad na ang pagpailub ay isang ugali na tumutukoy sa pagiging mapagkumbaba—“pailob kay kabus man” [magpakumbaba dahil mahirap lang] (Eugenio 2001). Ibig sabihin, sa mga pagkakataong alam mong wala ka pang kakayahan na lumaban sa mga pwersang humamon sa iyong katatagan ay kailangan mo munang maghintay at magtiis hanggang sa magiging paraan ito upang makamit ang gantimpala ng pagkamatiisin.

Samakatwid, ang pailub o pagpailub ay isang katangiang etikal na tumutukoy sa pagpapahalagang pampagkatao. Ang pinakalayunin ng pagpapakumbaba at pagtitimpi ni A laban sa mga kasalungat ay upang panatilihin ang magandang relasyon at makaiwas sa mas masalimuot o mas magulong kalagayan.

Mga akto ng pagpailub

Kahit pa nagdulot ng masidhing epekto sa damdamin at isip ni A ang mga sirkumstansyang kanyang kinakaharap ipinapakita niya ang kanyang pagpailub sa sumusunod na paraan o mga akto.

1. Pananahimik o *silence*. Ito ang hindi pag-imik ni A, hindi pagsalungat sa argumentong ibinato ni B sa kanya. Nagtitimpi siya at hindi na nagbitaw ng pahayag laban kay B, una, upang umiwas sa gulo o away. Pangalawa, upang hindi makasakit sa damdamin ni B, at/o makaiwas sa sama ng loob na maidudulot ni B sa kanya. Pangatlo, ang mas malalim na pag-unawa sa sariling kamalayan (self-consciousness) ni A. Nauunawaan niya ang kanyang sariling kakayahan kaya't hindi siya nagpapadalos-dalos sa kanyang mga pagpapasya. Maaring nanahimik si A dahil wala siyang alam sa argumentong pinagtatagisan at kaya posible ring mas malakas siya kay B at alam na niya ang magiging kahinatnan. Sa madaling salita, ang

pananahimik ay isang paraan upang umiwas sa gulo, sa sakit—*hassle free* ika nga.

2. Pagpapaubaya o *submission*. Hindi ito literal na pagsuko bagkus ito ay pagpapakumbaba lamang na naglalayong makabuo ng solusyon sa masalimuot na sitwasyon. Halimbawa, maaring sinunod ni A ang mga nais ni B upang hindi na lalaki pa ang gulo. O kaya nagsisilbing taktika o *advance technique* niya ito upang sa huli maari rin niyang mailaban ang sariling katwiran at makita niyang ganap ang katuturan ng kanyang argumento. Sapagkat nagbibigay ito ng pagkakataong maihanap niya ng malinaw na solusyon (kung ito ang nais ng parehong panig) ng kinahakarap nilang tunggalian o salungatan.
3. Pagbibigay-espasyo. Kaugnay rin ito ng pagpapaubaya subalit, ang pagpapakumbaba at pagpaparaya ay nakabatay sa sariling intensyon. Marahil plano ni A ang pagbibigay-espasyo upang kapag nakahanap ng pagkakataon ay maari niyang ipakita ang sarili niyang lakas sa kapangyarihan ni B. Napapahiwatig ito na nagpapaubaya siya upang mapigil kundi man maghilom ang ilang sugat na sanhi ng pagsasalungatan. Sa gayon, hindi na humaba pa ang pagtatalo o bangayan at/o maaayos din ang komplikadong kalagayan. Subalit mahalagang tandaan na hindi ito pagiging tuso o panlalamang sapagkat, una nang kinonsider ni A ang etikalidad at rasyonalidad ng kanyang mga hakbang gaya ng una niyang mga dahilan kung bakit mas pinili niyang magtimpi.

Sa kabuuan ang tatlong magkaugnay na akto ay nagpapakita ring nagkakaugnay ang etikal at rasyonal na aspeto bilang katangian ng pagpailub. Magkagayon, ang pagpili ni A na maging etikal ay rasyonal din sapagkat ang pagpili niyang manatiling etikal ay may kaukulang mga katwiran o dahilan. Samakatwid, sa pailub o pagpailub nagtatalaban ang etikalidad at rasyonalidad na kalooban ng isang indibidwal.

Ang Sphinx factor: Rebyu sa Ethical Literary Criticism ni Nie Zhenzhao

Ang lapit ethical literary criticism ay ang pagbasa, pag-unawa, at pag-analisa sa panitikan mula sa perspektibang etikal. Ang perspektibang ito ay pagsasama ng etikal at rasyonal na kalooban (will) upang unawain ang isang sitwasyon. Sa kristismong ito ang panitikan ay mayroong natatanging kahulugan ng etika at moralidad batay sa kanyang sariling

kaligirang kasaysayan. Bago pa man bigyan ng kahulugan o husgahan ang ginagawa o ugali ng mga tauhan ay tiningnan nang mabuti ang dahilan at ilang mga elementong may impluwensya kung bakit ganun na lamang ang ginawa o askyon ng isang indibidwal.

Pangunahing tunguhin ng kritisismong ito ang *moral enlightenment* at edukasyon, bago ang pagkilala o pagtingin sa tinatawag na “aesthetic appreciation.” Sa pagtalakay ni Zhenzhao (2015) inilatag niya ang katangian ng Sphinx o Sphinx factor para ikatwiran ang kinikilos ng mga tauhan sa loob ng akda. Ayon sa kanya ang tao ay kumikilos bunga sa kanyang likas na kalooban (natural will), at nagdesisyon batay sa etikal at rasyonal na aspeto. Nais patunayan ng konsepto ni Zhenzao na kumilos ang tao o gumawa ng hindi etikal na bagay dahil sa udyok ng *animalistic* na salik na bahagi ng tao. Tulad ng Sphinx, hayop ang nasa ibabang bahagi at ulo ng tao ang nasa itaas na bahagi.

Subalit kung pinagdiinan ni Zhenzhao na ang etikal at rasyonal na kalooban ay magsasama, isang katotohanan din na hindi sa lahat ng pagkakataon nagkakasabay ang dalawa na nangangahulugang hindi lahat ng rasyonal ay etikal ngunit maaring lahat ng etikal ay isang rasyonal. May posibilidad na ang pagsunod sa etikal na kalooban ay dahil rin sa rasyonal na aspeto. Nangangahulugang nangingibabaw ang rasyonalidad na kalooban ng tao. Ito ngayon ang inihahain na konsepto ng pailub na lalong pinalawak mula sa perspektibang Mindanawon batay sa mga salaysaying bayan ng pulo.

Ang rasyonalidad ng pagpailub na hinubog ng mga epikong Mindanawon

Inangkla ang pagpapalawak ng kahulugan ng pailub sa mga epiko. Sapagkat una nang pinaniniwalaang ang mga epiko ang tagapaglahad ng katutubong kalinangan at kasanayan ng mga etnikong grupong nagmamay-ari ng kanilang mga salaysayin. Sang-ayon sa mga salita ni Alicia P. Magos (2015: xIvii)

The long chanted stories give a picture of community life – their customary laws, social mores, relationship between men and women, a description of their institutional life, their lifestyle, clothing and physical adornment, a mental image of how they look at the world, and their ethics.

At sa pahayag ni Damiana Eugenio (2001: Iviii),

Our folk epics will continue to be significant part of Philippine folk literature and culture, because they record part of the national experience. They are the bearers of the costumes and beliefs, rites and rituals, feasts and festivals, and most especially the cherished values of tribal Filipinos.

Ang pahayag ng nabanggit na mga iskolar ay malinaw na katibayan na sa mga epiko nauungkat o nakikita ang malalim na pagpapakahulugan at/o pagkilala sa gawi, kilos, ugali, at kalooban ng tao. Nakaimbak sa mga epiko ang iba't ibang batis ng karunungan at gawi ng mga katutubo.

Sa gayon, upang igiit na ang pailub ay may tiyak pang katangian kung ihambing sa ethical literary criticism ay sinubok itong iugnay sa Mindanawong pagpapakahulugan na hinugot sa malawak na repositoryo ng mga paniniwala at praktis ng mga katutubo sa pulo. Kapana-panabik makita na ang Mindanaw ay binubuo ng diversipikadong kultura ng magkaibang etnolinggwistikong grupong Lumad o katutubong hindi Muslim, mga Muslim at mga Migranteng karaniwang tinatawag na Kristyano. Ang mga migranteng ito mula sa iba-ibang bahagi ng Pilipinas at karamihan sa kanila'y mga Bisaya mula sa Sentral Visayas at karatig lugar (Rodil, 2003, 1-2). Malinaw rin na ang bawat kultura ay may kanyang kanyang pamantayan ng etikalidad at rasyonalidad o gawi at paraan sa pagharap sa mga katunggaling pwersa. Sa gayon, kawili-wiling makilalang sa kabila ng mga posibilidad ng kapusukan ay mababanaag ang katangian ng pailub o pagpailub.

Batay sa katangian ng epiko, una nang kinikilalala na sila ay mga mandirigma. Sa gayon kapana-panabik malaman ang uri ng kanilang kahinahunan. Bilang mandirigma mababanaag ang pagkaimposible ng pagpailub, lalo na kung ito'y tungkol sa labanan o digmaan. Kung susuyurin ang halos lahat ng epiko malinaw ang maraming pangyayari na nagsasalaysay ng maraming digmaan na nagpapakita nga ng kapusukan at pagkaagresibo ng kalooban.

Ganunpaman, sa kwento ni Agyu ang bayani na kilalang mandirigma, ng epikong *Ulahingan* ay nagpakita ng pagpailub. Sa bahaging, atat na atat na ang kanyang kapatid na si Lena upang harapin at ipamalas ang kanilang lakas at tapang sa mga kaaway na sumusugod ay sinagot lamang siya ni Agyu na huminahon at hayaan ang mga kalaban sapagkat, aniya ang mga bundok ay nakaharang sa kanila at panigurado

ni Agyu na hindi makakapasok ang mga kalaban.¹ Kung tutuusin may kakayahan silang makipaglaban dahil sa kanilang husay at galing sa labanan ngunit hinayaan lamang ito ni Agyu. Hindi ito kahinaan para kay Agyu, isa itong paraan upang makapaghanda sila at maiisip ng mga kalaban na kaya silang kalabanin ng mga kaaway. Sa kabilang banda, alam ni Agyu na walang saysay rin kung uubusin nila ang kanilang lakas para sa mga kalabang ito, na sa simula pa ay alam niyang kaya nilang labanan sa anomang paraan. Sa huli, naganap man ang madugong labanan ngunit tiyak na ang lipi ni Agyu ang nagtagumpay sa laban.

Lumalabas, na ang pagpailub sa pamamagitan ng pananahimik at pagbibigay-espasyo ni Agyu laban sa kanyang mga kalaban ay naghulagway ng pagiging rasyonal at makatwiran, na sa gayong paraan ay hindi masasaktan nang basta-basta na lamang ang kanyang mga nasasakupan. Dahilan upang lalo siyang kalugdan at igalang ng kanyang mga kalahi. Subalit idinidiin na hindi ito pagiging tuso, sapagkat unang-una hindi naman adhikain ng grupo nina Agyu ang lumamang sa mga kalaban, bagkus kailangan lamang nilang hadlangan ang mga ito nang hindi makapinsala sa kanilang pamayanan.

Ganitong larawan din ang makikita sa kwento ni Bantugan mula sa epikong *Darangen*. Masusulyapan ang kahinahunan at kapakumbabaan ng mga tauhan na kung tutuusin sila ang inaasahang may pagkaagresibo sa kilos at damdamin. Halimbawa, habang sina Datu Banningan at kanyang mga kawal ay naglalayag sa karagatan upang hanapin at ilitgas sa kamay ng mga Kastila ang prinsesang iniibig ay nakasagupa nila ang isa pang grupo ng mga kawal. Pinutukan pa sila ng mga lantaka (canon) sa mga papalapit na di kilalang grupo. Galit na galit ang mga kawal ni Datu Banningan at atat nang gumanti sa mga ito. Subalit, sinabihan lamang sila ng Datu na maging mahinahon at hayaan lamang ang mga paparating sapagkat, nakikita niyang lubhang pagod din ang nasabing grupo. At pag-aaksaya lamang din ng lakas kung sila'y lalabanan. Hanggang sa matuklasan nilang pareho pala sila ng layunin at sila'y magkapatid lamang. Dahil dito, nadagdagan pa lalo ang kanilang lakas upang hanapin ang nawawalang kapatid ni Bantugan (Eugenio, 427). Kung pinairal nilang pareho ang kapusukan at galit siguradong magkakaroon ng iba pang hidwaan. Sa pagpapatuloy, si Datu Banningan ay nakapasok sa balwarte ng mga Kastila kahit napakahirap nitong pasukin dahil sa kanyang pagbalatkayo bilang isang Tiruray. Sa katayuan ng mga Muslim na katulad ni Banningan isang panghahamak ang tawaging

---

¹Mababasa sa Patricia Melendrez Cruz. *Agyu: Isang Ulaging Manobo*. (Quezon City: Komite ng Kultura at Kabatiran ng ASEAN, 1984), 195-360.

Tiruray na inilarawan ng mga Kastila na ang Tiruray (na tinutukoy nila) ay mga mahihirap lamang at mangmang. Mariing sinabi ng isang Kastila na “*Never mind, he is only a poor Tiruray, and does not know good manners*” (429-431). Para kay Datu Banningan totoong nakakapanghamon ang pagturing ng mga Kastila sa kanya, subalit nagpailub siya. Nagtiis at nagtimi, at nagpakumbaba siya. Sa gayon, nakahanap siya ng paraan na mailigtas ang prinsesang hinahanap. Sa huli dumating ang ibang mga kawal at naganap ang madugong labanan.

Mayroon ding pag-iral ng pagpailub sa kwento ni Tulalang mula sa epiko ng Ilianen Manobo. Sinugod ng halimaw na agila ang kanilang bayan. Maraming tao ang nangamatay at dinaklot ng halimaw si Tulalang. Kahit kilalang mandirigma, may natatanging lakas at kapangyarihan si Tulalang, hindi niya agad pinakita ang kanyang lakas laban sa halimaw. Habang nakabitin siya sa itaas dahil dinaklot ng agila ang kanyang turban, matama siyang nag-isip kung paano makaligtas at sa gayong paraan hindi rin makapanakit pa ng marami ang halimaw. Ang kanyang pananahimik o pagpapaubaya sa simula ay paraan upang makahanap siya ng paraan na malabanan ito. At habang nakabitin si Tulalang sa ilalim ng mga kuko ng halimaw ay bigla niya itong sinungggaban sa paa at ipinalo sa isang malaking bato hanggang sa mamatay ang halimaw. Subalit ibinalik ni Tulalang ang buhay ng agila at sa pagkakataong ito, isinuko ng agila ang kanyang sarili at naging tagabantay ni Tulalang (Eugenio, 348).

Kaugnay ring larawan ang makikita sa kwento ni Taake mula sa epiko ng mga Subanon, ang *Kaharian ng Keboklogan*. Hinamon si Taake ni Towan Salip Satoron na lumaban at ipakita ang lakas at tapang nito sa kanya. Subalit, ngiti lamang ang iginanti ni Taake sa agresibong katunggali. Mangyaring galit ang lahi nina Towan Salip kay Taake sapagkat ayaw nilang mahaluan ng lahing Subanon ang kanilang pagka-Muslim at para sa kanila marumi ang mga Subanon. Ang panghahamak na ginawa nito sa kanya ay nakakapanghamon upang lumaban at ipakita ang husay sa pakikidigma ni Taake. Subalit sa halip, patuloy siyang nagpakumbaba at sa pamamagitan ng kanyang pagtitiyaga ay nagtagumpay siya hanggang tuluyan niyang naging asawa ang babae sa Pintawan (505-507). Bagama’t sa ilang mga tagpo ay nakipaglaban na rin siya, lalo na ng dumating ang kanyang mga katribu. Sa epikong *Sandayo*, pinairal din ni Sandayo ang pagpailub sa kabila ng nakakagalit na kalagayang kanyang kinakaharap at hinahamon ang kanyang paglaban subalit dahil sa pananatili ng respesto niya sa kanyang ama ay pinili niyang magtimi (549).

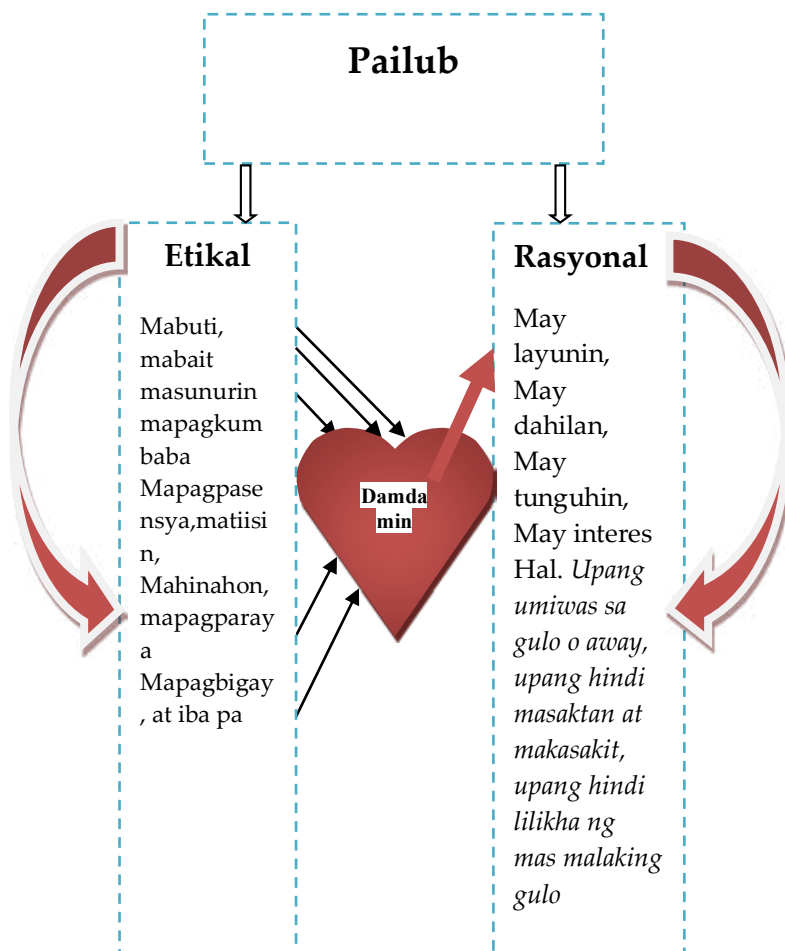

Sa mga nabanggit na epiko at kaugnay na salaysayin, masasabing katangian na ng mga katutubo ang pagpailub. Ito rin ang pagdidiin na ang pagpailub ay hindi nangangahulugang pagkatakot, ni hindi larawan ng karuwagan bagkus paraan ng isang pagtatangka na magresolba ang isang kinakaharap na problema. O kaya isang paraan para sa huli maaring manalo sa isang laban o tunggalian na sa parehong pagkakataon ay daan sa pagkatuto sa mga naranasang kaganapan. At kung bakit sa huli ay lumaban na sila dahil bunsod ito sa mahabang yugto ng kanilang pagtitiis na umabot na sa sukduhan o hangganan at wala na silang paraan upang manatiling manahimik kundi ang literal na pagtutol. Sa madaling sabi nasa katwiran na upang sila'y lumaban at humulagpos sa tali ng pagpapakumbaba lamang.

Samakatwid, ang Mindanawong pailub ay hindi simpleng pagtitimpi o pananahimik lamang. Ito ay larawan ng katatagan. Ito ang sandata para maipakita ang lakas laban sa mapang-aping panig o pwersa. Ito ay estratehiya bago ang pagkilos. Ito ay kasangkapan ng pagkamit ng tagumpay.

Ang etikal at rasyonal na kalooban at ang papel ng damdamin sa pagsasakatutubo ng ethical literary criticism

Gaya ng naunang punto ni Zhenzhao malaki ang papel ng etikal at rasyonal sa pagpapakahulugan ng panitikan o sa pagbasa ng akda. Subalit batay sa pagpapakahulugan ng pailub na hinugot mula sa kasaysayan at karanasan ng lipunang Mindanaw, mapapansing nagkaroon ng higit pang kahulugan ang salitang ito upang taluntunin at unawain ang halaga ng isang akdang pampanitikan gayundin ang kultura na kinausbungan ng akda. Inilahad na sa unahan na ang pailub ay pagkakakilanlan ng etikal na aspeto ng kalooban. Isa itong magandang karakteristik na naglalahad ng kabutihan laban sa kasamaan. Samantalang ang rasyonal naman ay tumutukoy sa praktikal na mga dahilan kung paanong ang isang bagay, o isang sitwasyon ay nangyayari. Lumalabas na mas naging rasyonal ang pailub at ang pagiging etikal ay rasyonal din. Ipinapakita ito sa dayagram sa ibaba.

Dayagram 1. Ang Etikalidad at Rasyonalidad ng Pailub

Sa dayagram, makikitang magkahiwalay pero magkaugnay rin ang dalawang aspeto - etikal at rasyonal na kalooban para sa pagpapakahulugan ng pailub. Ang pailub ay maaring tingnan lamang bilang isang katangian, mabuting katangian ng tao na tumutukoy sa pagsunod sa kabutihan kaysa sa kasamaan. Isa itong *attribute, traits* o gawi. Tumutukoy marahil ito na ang tao ay sumunod sa kabutihan kahit

walang magiging kapalit nito. Tulad ng paniniwala o pananampalataya sa Maykapal.

Samantala, maari ring tingnan ang pailub na batay sa rasyonal lamang na katangian. Inilahad sa dayagram na may mga dahilan ang tao bakit siya nagpailub. Ang mga dahilang ito ay nagpapakita ng rasyonalidad at/o katwiran. Ngunit makikita rin sa dayagram na sa bawat pagsunod o paggawa ng kabutihan na bunsod ng etika ay may kaakibat ding katwiran. Halimbawa, kung bakit pinili mong maging mabait, mahinahaon, magpakumbaba sa kabila ng nakakapanghamong sirkumstansya ay dahil may layunin kang nais matamo. Sa bawat etikal na pagkilos ay may tunguhin ding nais kamtin. Sa bawat pangangatwiran, laging ikinokonsider nito ang mabuting paraan at magandang kahihinatnan. Dahil dito, nagtatalaban ang dalawang aspeto ng kalooban ng tao sa konsepto ng pagpailub. At ang paghulagpos ng etikal patungo sa paglaban o pag-aklas ay nanatiling rasyonal. Gaya ng palasak na kasabihan, “nauupos din ang aking pailub.” Ibig sabihin, ang pagpailub ay hindi panghabambuhay, bagkus dumadaan lamang sa mahabang yugto ng pagtitiis. Dito marahil nagkatunggali ang etikal at rasyonal sapagkat maari na ang pagiging etikal ay nagganyak sa pamamagitan ng paniniwala (faith) sa halip na dahilan o lohika. Subalit, ang paglaban o pagtutol (resist) na nangyari ay hindi sa layuning manlupig o mang-api, kundi bunga o udyok ito sa matinding epekto sa damdamin (affect) sa loob ng mahabang panahong pagtitiis. Sa gayon, nanatiling rasyonal ang pailub. Ang paghulagpos ng pailub sa katangiang etikal ay nangyari dahil sa mahabang panahon ng pagtitimpi sa galit at sa sakit na dulot ng katunggaling panig. Sa gayon ang paglaban sa mga nakapanghahamong pwersa ay rasyonal din.

Sa punto ni Zhenzhao, pangatwiranan niyang ang likas na kalooban ng tao ang dahilan kaya nagawa niya ang isang bagay o pangyayaring hindi etikal. Kinokonsider dito ang likas na kalooban ng tao na nagpapakita ng pagka-di-etikal. Ibig sabihin maaring hindi malay ang tao na gawin ang isang di-etikal na aksyon. At saka niya maisip, pagkatapos na maganap ang isang bagay o pangyayari ang hindi magandang naidulot ng kanyang mga aksyon. Saka niya maunawaan na nararapat sundin ang rasyonalidad na inihawig ni Zhenzhao sa ulo ng Sphinx, ang ulo ng Sphinx ang nag-iisip o nagnaturalisa sa likas na kalooban ng indibidwal.

Ngunit sa pagpailub ang likas na kalooban ng tao na magalit o lumaban—ang pinipigil ng etikal na aspeto ay rasyonal. May mga dahilan siyang ikinokonsider tulad ng pag-iwas sa gulo o ang pagtatangkang magbigay solusyon sa isang masalimuot na kalagayang kinakaharap. Ibig

sabihin malay ang tao. Sa puntong ito ang pailub na ipinapakita sa pamamagitan ng pananahimik, pagpapaubaya, at pagbibigay espasyo ay hindi nagpapakita ng kawalang-lakas bagkus isa itong kalakasan sapagkat ang pagpigil sa likas na kalooban ng tao sa kabila ng mainit na kalagayan ay nangangailangan ng katatagan. Sa kabuuan, lumalabas na higit na rasyonal ang pailub.

Ang Pailubness sa mga sugilanon ni Satur Apoyon

Mula sa depinisyon at pagpapaliwanag sa katangian ng pailub ay gagamitin ang salitang pailubness. Kinatawan nito ang kabuuang katangian ng pailub o pagpailub bilang lapit sa pag-unawa ng isang tekstong pampanitikan. Sa koleksyon ng mga sugilanon ni Apoyon, isang Bisayang manunulat na nakabase sa Davao, tatlo sa mga ito ang lalapatan ng pailubness. *Ang Magtiayon sa Bakilid*², [Ang Mag-asawa sa Libis], *Si Bandyong ug ang Katapusang Lasang*³ [Si Bandyong at ang Natitirang Gubat], at *Ang Gakit ni Noebong*⁴.

Nakatutok sa mga tauhan ng akda, lalo na ng mga pangunahing tauhan ang paglapat ng katangian ng pailubness. Halimbawa nito ang sumusunod:

Ang Pailubness ni Mang Berto

Ang mag-asawang Berto at Masyang ay palaging pinagsasamantalahan ng grupo ng mga rebelde at grupo ng mga sundalo. Sa kwento, masayang iniisip na Berto na madaragdagan na ang kanyang mga manok dahil malapit nang mapipisa ang mga itlog nito. Ngunit sa kabilang banda nararamdaman din niyang posibleng hindi matutuloy ang pagkapisa ng mga itlog sapagkat, pagdidiskitahan na naman ng dalawang magkalabang grupo ang kanyang mga manok. Inaasahan pa naman sana niyang makatulong ang dagdag na mga manok sa kanilang naghihikahos na pamumuhay. Di naglaon, hindi siya nagkamali ng hinala, muling dumating sa kanilang payag ang tatlong lalaki. Sila ang grupo ng mga rebelde. Nakilala agad ng mag-asawa ang mga ito sapagkat makailang beses na itong dumaan sa kanila at basta na lamang humihingi ng bigas, itlog, at iba pang pagkain na kung hindi nila pagbibigyan ay sampal at banta ang kanilang aabutin.

---

² Mababasa sa Satur Apoyon. *Ang Gakit ni Noebong ug Ubang pang Sugilanon* (Manila: NCCA, 2008), 41-46.

³ Apoyon, 2008, 71-79

⁴ 80-91

Alam ni Berto na malakas ang mga katunggali at wala siyang kalaban-laban dahil may mga dala itong baril. Labag man sa kalooban ni Berto ay ibinigay niya ang mga itlog na halos inubos na nga ng mapagsamantala ang mga itlog at humingi pa ng dagdag na bigas. Buong pagtitimping sumunod si Berto, nagtatalo ang kanyang isip sa kung ano ang dapat gawin lalo pa't pinagsasabihan din siya ng kanyang asawa na dapat ay lumaban na siya. Subalit nanahimik siya dahil ayaw niyang masaktan sila ng kanyang asawa. Nagpailub siya. Pinaaalalahanan niya ang kabiyak na huwag magsalita ng hindi maganda laban sa mga ito, at lalong huwag makasimangot o ipakita ang galit kapag kaharap ang mga rebelde.

Di nagtagal, pagkatapos umalis ng mga rebelde, ang grupo na naman ng mga sundalo ang dumating sa payag na iyon. Sa paglalarawan sa kwento, mas malakas ang ikalawang grupo, lalo na't sila ang nasa kapangyarihan. Ang natitirang manok ni Berto na lumimlim sa natirang itlog ay di pinalampas. Pagkatapos mabusog ng mga sundalo, pinagbabantaan ang mag-asawa na kailangang magsabi ng totoo kung nasaan ang mga rebelde at kung hindi isasama silang parurusahan. Sa di kalayuan, nagkaengkwentro nga ang mga rebelde at sundalo, dahil dito napagdesisyonan ni Berto na mag-alsa-balutan na lamang at babalik sila sa lalawigan ng Bohol upang makaiwas sa gulo. Subalit, bigla silang dinampot ng mga sundalo at pinagbintangang kasabwat sa mga rebelde. Ikinulong ang mag-asawa at tinortyur pa si Berto. Nang pinakawalan na sila, ang akala ni Masyang na tuluyan na silang aalis sa lugar ay hindi nangyari. Buong tapang na sinabi ni Berto, hindi na sila aalis at handa na siyang lumaban. Aniya, "ang mga itlog mapipisa na!" Sa madaling sabi, hindi na niya hahayaang may magsasamantala pa sa kanila. Naupos na ang kanyang pailub.

Ang kwento ni Berto ay larawan ng pagpailub. Bagaman sa huling bahagi ay humina na ang kalakasan ng kanyang pagtitimpi at pagpakumbaba subalit, batay sa takbo ng mga karanasan ni Berto, dumaan siya sa mga yugto ng pagpapakumbaba, matinding pagtitimpi gayundin ang paghinahon. Ang kanyang pananahimik at pagsunod sa mga *demand* ng magkaibang grupo ay halimbawa ng pagpapakita niya kung gaano niya pinigilan ang sarili na huwag magalit at huwag lumaban. Bukod sa unang dahilan na alam niyang wala siyang laban sa mga ito. Malalakas ang mga katunggali niya at makapangyarihan lalo na't may mga dalang baril ang mga ito. Sa etikal na aspeto na ang layunin ay magtulay ng isang magandang relasyon o magtangkang resolbahin ang problemang dulot ng pagsasalungatan ay ginawa ni Berto. Naging mahinahon pa rin siya sa pakikipag-usap sa mga mabagsik na mga grupo,

sinubukan niya sanang pakiusapan ang mga mapagsamantala at ipinaliwanag ang kahirapan ng kanilang kalagayan, pero sampal lamang ang inabot niya. Pinaalalahanan pa rin niya si Masyang na huwag magpakita ng galit at panatilihin ang magandang pakikitungo. Sa bahaging ito, bago kumalas si Mang Berto sa kahinahunan ay makikitang sinubukan niyang gamitin ang pagpailub upang iayos o nyutralisahin ang posibilidad ng mas malaki pang gulo. Subalit ipinakitang hindi siya takot sa mga nagsamantala sa kanila. Dahil kung natakot pa siya, ang desisyon niya sa huli na lumaban ay hindi sana niya maisip. Ibig sabihin, kaya siya nagpakumbaba sa simula sapagkat malay siya sa katotohanang malakas nga ang kanyang mga kalaban. At ang desisyon ni Berto sa huli na lumaban na ay makatwiran. Lumampas na ito sa hangganan ng kanyang pagpailub. Ngunit mahalagang tingnan na hindi intensyonal ang pagdesisyon niyang lumaban. Ipinakitang bunga ito sa labis-labis na epekto nito sa kanyang damdamin. Sa gayong dahilan, rasyonal pa ring sabihin ang pagkalas niya sa tali ng pagtitimpi.

Kaya maaring ang punto ni Zhenzhao na nararapat magsama ang etikal at rasyonal, sa bahaging ito, mas lumamang ang rasyonal na kalooban kaysa sa pananatili ng pagiging etikal. Dahil sa katotohanang matagal na niyang ipinaubaya ang sarili sa pagiging etikal. Ang likas sa kanyang kalooban na matagal nang pinipigilan ay kumalag na. Mahalagang makita rin ang ilang mga palataandaan ng mahabang pagtitiis ni Berto upang makitang lumampas na sa hangganan ang kanyang pagpailub. Ilan sa mga patunay nito ang mga salitang, *muli na namang dumaan, makailang beses, madalas, namihasa, at mahabang panahon ng pagtitiis, lagi't lagi* at iba pa. Dahil dito may katwiran siyang harapin at labanan na ang mga mapagsamantala kahit pa sa katotohanang naniniwala siya sa simula sa kapangyarihan ng pagpailub.

Ang Katapusang Lasang at ang matagal nang pananahimik ni Bandyong

Sa pamagat pa lamang mababanaag na agad na mahabang panahon na nilakbay ng pagpailub ni Bandyong. *Katapusang lasang* o ibig sabihin, ang nag-iisang natitirang kagubatan. Umikot ang kwento sa buhay ni Bandyong at ng buo nilang tribung Bagobo. Matapos ang matagal nang pananahimik ay di na nakayanan at naglakas-loob na si Bandyong na lumaban sa mga mamumutol ng kahoy sa kanilang lugar. Sina Bandyong ay mga katutubong Bagobo na nag-iingat sa kanilang mga kagubatan sapagkat alam nila kung gaano ito kahalaga sa kanila. Pamana pa ng mga ninuno nila ang kagubatang ito. Higit sa lahat, dito nila kinukuha ang kanilang kabuhayan. Ang kapatagan ay tuluyan nang

inangkin ng mga mang-aagaw ng lupa at mga kapitalista ang siyang naghahari sa kanilang lugar at nagmamay-ari ng malaking negosyo ng *logging* sa lalawigan. Kalilipat lang nina Bandyong at iba pang katribu sa tuktok pa ng bundok dahil sa nakaraang mga araw ay winasak at pinutol ng mga magtotroso ang isa sa mga huling gubat ng lugar. Habang matamang pinagmasdan ni Bandyong ang gubat, nasabi niya sa sarili na hindi na niya matanggap na tuluyan silang maubusan ng gubat. Nag-iisa na lang ang gubat at wala nang makikita pang gubat ang susunod nilang henerasyon at sa parehong pagkakataon ay tuluyan na rin silang maubos at malamom sa impluwensya ng mga dayo sa lugar.

Subalit sa loob ng matagal na panahon ay lagi din siyang pinaalalahan ng kanyang kabiyak na huwag nang lumaban sapagkat malakas ang mga kalaban, walang laban ang kanilang mga sandata. May kanyon ang mga kalaban, may malalakas na baril, at mas *advance* sa teknolohiya, kaya walang saysay ang kanilang sigasig na gamit lamang ang mga pana, balaraw, at ilang espada. Ito rin ang paliwanag ng mga katribu ni Bandyong nang minsang makipag-ugnayan siya sa mga ito. Hindi dahil takot sila, ayon sa kanilang paliwanag, subalit ayaw nilang dadanak muli ng dugo at madamay ang ilang katribu lalo na ang mga kabataan sa gulo. Kaya pinili nilang manahimik at magpapakumbaba. Subalit para kay Bandyong, labis-labis na ang paghihirap na kanilang pinagdadaanan,

“aduna ba kita’y kapilian niining atong kahimtang karon? Di ba sa kadugayan kita maugtas man sa katimawa kon magpadayon ang pagpasipala ug pagpahimulos sa lasang sa mga hiwing grupo?” nasa Apoyon, 73).

[may mapagpipilian pa ba tayo sa kalagayan natin ngayon?, di ba sa katagalan ay mawalan tayo ng lakas at lalong maging timawa kung magpatuloy ang pagwasak at pagsamantala sa kagubatan ang mga grupong ito?] akin ang salin.

Nagpapahiwatig din ito na sa matagal nang panahon ay nanahimik si Bandyong nang pinutol ang mga kakahoyan ng taga-ibaba at inagawan pa sila lupa. Kaya, kahit mag-isa ay bumuo nang maayos na plano si Bandyong upang maprotektahan ang gubat na iyon. Kahit pa pana, balaraw, at espada lamang ang kanyang sandata, ngunit gamit ang katutubong paraan ng pakikipaglaban ay marami din siyang napatay sa mga kalaban kahit pa pinaulanan sila ng bala mula sa mga kanyon, at

mga helikopter ng mga sundalo. Namatay si Bandyong na ipinaglaban ang karapatan niya. Ngunit, bago siya tuluyang namaalam, inihabilin niya sa anak ang pagpapatuloy sa kanyang adhikain.

Humulagpos sa kahuli-hulihang bahagi ang pagpailub sa buhay ni Bandyong. Subalit malinaw, na dumaaan siya sa mahabang panahon ng pagtitimpi. Ang kanilang paglipat-lipat ng lugar upang umiwas lamang sa gulo, umiwas sa away, umiwas na masaktan ang kanilang mga anak ay tanda ng pagpailub. Nagpakumbaba siya sa mga mangangagaw ng lupa, hindi sila lumaban sa katunayan ay halos inangkin na ng mga ito ang kanilang kalupaan. Ang pananahimik niyang yaon ay hindi tanda ng pagkatakot bagkus pagpapakita ng pag-unawa sa kanyang sariling kapasidad. Dahil sa labis-labis na epekto nito sa kanyang damdamin ay napagdesisyonan niyang lumaban kahit mag-isa lamang sa simula. (sa huling bahagi dumating na ang kanyang katribu). Mahalagang pansinin na ang paglaban niya sa malakas na pwersang katunggali niya ay bunga sa matindi nang epekto nito sa kanyang damdamin hanggang di na nakayanan ang pagtitimpi at pagkamahinahon. Ang pagkakalas ng etikal na aspeto ng pailub ay nagpapakita pa rin ng rasyonalidad. Sa loob ng kwento, matatagpuan ang mga salitang palatandaan ng mahabang panahon ng pagsasamantala at sa parehong pagkakatan pagpapakita ng mahabang panahon din ng pagtitimpi. Tulad ng, “way puas, [walang pakundangan], na usab [mulí na namang], madalas, lagi’t lagi, at iba pang kaugnay na salita. Ganunpaman ang mahalagang tanda ng pagpailub ay ang kanilang pananahimik at pagpapaubaya sa simula pa lamang.

Kung paanong ang pagpailub ni Noebong ay nakabuo ng gakit. Ang kwento ay tungkol sa isang lalaking Bagobo, nanggangalang Noebong na gumawa ng gakit bilang paghahanda sa nakikinita niyang malakas na pag-ulan at pagbaha. Habang ginagawa niya ang gakit, kung ano-anong panghahamak ang kanyang natanggap mula sa sarili niyang katribu. Pinagtatawanan siya sa halos lahat ng tao sapagkat bakit siya gumawa ng ganoon kalaking gakit at kung bakit naisip niyang bumaha gayong napakainit ng panahon. Hanggang sa dumating nga pinaghahandaang delubyo ni Noebong, umulan nga nang malakas at binaha ang buong kabayanan. At ang tanging naligtas ay ang sariling pamilya niya kasama ang mga alagang hayop.

Sa kwento ni Noebong dalawang sirkumstansya ang kanyang nakaharap upang ipakita ang kanyang pagpailub. Sa simula bago pa man nakaisip si Noebong na gumawa ng gakit, una nang umulan ng malakas na dahilan ng pagkawasak ng kanyang pananim, masira ang kanilang bahay, at matangay sa malakas na baha ang pinakamamahal niyang kalabaw. Labis na nalungkot si Noebong sa nangyari sapagkat di biro ang

pinsala na idinulot ng nakaraang baha subalit, mas pinili niyang manahimik at matamang nag-iisip ng solusyon sa mga posible pang pagbaha. Para sa karakteristik ng *pailubness*—pananahimik at pagpapaubaya ang pinairal ni Noebong. Makikitang kaya tahimik na lamang si Noebong sapagkat malay siyang hindi kayang labanan ang kalikasan na dahilan ng kanilang paghihirap sa kasalukuyan. Alam niyang wala siyang magagawa upang pairalin pa ang galit, panghihinayang, pagkatakot, at panghihina ng loob. Bagkus ginamit niya ang kapighatiang ito upang buuin ang gakit na sa tingin niya ay solusyon para makaligtas sila sa susunod pang pagbaha.

Lalong hinamon ang katatagan ni Noebong sa pagtitimpi at pagpipigil ng mapusok na damdamin sapagkat, pati si Dalyang na kanyang asawa ay hindi naniwala sa kanya at hinamak siya sa paggawa ng gakit. Pinagtatawanan siya, tinawag siyang baliw at kung ano-ano pa. Sa larawang ito mahihinuhang hindi biro ang pagpipigil ni Noebong sa naturalisa ng damdamin niya upang labanan ang panghahamak ng mga tao sa kanya. Subalit matatag si Noebong, mahigpit ang kanyang pagtitimpi na huwag pairalin ang galit, hanggang sa nabuo nga niya ang napakalaking gakit. Hanggang sa dumating nga ang malaking baha na ikinamatay ng lahat ng tao sa kanilang bayan. Tanging sila lamang ng kanyang pamilya ang nabuhay. Sa kasagsagan ng pagbaha nakita niyang humingi ng saklolo ang mga kapitbahay subalit huli na ang lahat natangay na ito ng baha.

Si Noebong ay larawan ng kapailuban (*pailubness*), ipinakita sa katauhan ni Noebong na sa kabilang banda kahit makatwiran namang siya'y lumaban ay nanatili ang etikal niyang kalooban. Subalit masasabing may talaban ng etikal at rasyonalidad dito sapagkat ang pagkabuo ng gakit ay bunga ng kabaitan ni Noebong na hindi nagpadala sa simbuyo ng damdamin upang lumikha pa ng away bunga sa panghahamak ng kanyang mga kapitbahay. Sa gayon, makatwiran ang pagpailub ni Noebong.

Mula sa mga kwento ng iba-ibang tauhan ng mga sugilanon ni Apoyon, ipinakita na ang *pailubness* batay sa pagtitiis at pagtitimpi ang siyang dahilan upang dumaloy ang kabuuan ng mga salaysay. Dahil dito ang pagsasakatubo ng ethical literary criticism ay lumalabas na may pagtutunggali sa etikal at rasyonal na aspeto dahil sa matinding epekto nito sa damdamin, subalit malinaw din na mayroon silang ugnayan.

Sa Mindanawong danas at pagtingin, base sa mga akdang sinuri, ang *pailub* ay lagi't laging nakakawing sa politika, kapaligiran, ekonomiya, at kultura. Ang *pailubness* ay instrumentong hindi pansarili o personal lamang dahil ito ang pinakasandata sa pagtatanggol sa

sambayanan, pamayanan at sa banwa. Samakatwid ito ay malalim na pag-uugat, hindi ito bunga ng kaisipan o damdamin lamang.

Ang *pailub* para sa mga pag-aaral pampanitikan

Isa sa magiging kontribusyon ng diskurso ng *pailubness* para sa larangan ng panitikan ay ang pagbasa, pagkilala, at pagpapahalaga sa akda batay sa mga tauhang gumaganap nito. Titingnan sa akda kung paano kumilos ang mga tauhan batay sa kanyang etikal na gawi. Ibig sabihin, paano ipinapakita ng tauhan ang pagpapasensya o pananahimik, *submission*, pagbibigay ng espasyo sa mga sirkumstansya na kinaharap. Titingnan din kung ano ang mga dahilan ng pag-iral etikal na kalooban. Gayundin ang haba ng panahon na kanyang iginugol sa pagpapakumbaba o paghinahon sa kabila ng nakapagngangalit na mga tagpo. Pagkatapos, titingnan ang katwiran o rasyonality niya kung bakit sa mahabang panahon ay nagpailub siya hanggang sa kumalasa na siya etikal na aspeto ng kanyang kalooban.

Susuyurin din sa akda ang kilos at gawi ng mga tauhan na may malaking epekto sa kanilang damdamin at isip na maaring dahilan upang sa huli kakalasan sila sa pagtitimpi at tuluyan nang lumaban. Iisa-isahin ang mga sirkumstansya na nagpasibol ng kanyang pagpailub, sa gayon ay mauunawaang may dahilan ang lahat ng naganap na pangyayari sa loob ng akda. Sa madaling salita magiging tekstwal ang pagsusuri sapagkat una nang tingnan ang mga elementong nakapalibot sa mga tauhan na inihayag sa loob ng teksto.

Sa gayong dahilan, nagkakaroon ng saysay ang pag-aaral sa panitikan sapagkat sa panitikan naipapalabas ng tao ang kanyang kaisipan, damdamin at reaksyon sa mga bagay-bagay sa kanyang paligid. Panitikan ang naging daluyan ng mga karanasan ng tao. Sa panitikan nagkakaroon ng buhay ang mga danas, alaala at pangyayari na sapilitang ibinaon o nilimot ng mga kaganapan, puwersa at tunggalian, mga ideolohiya, politika at iba pang usaping panlipunan. Sa panitikan din, nauungkat, nailalatag at nasasalamin ang mga kaganapan sa lipunan kung saan may umiiral na pagsasamantala na udyok ng mga naghaharing uri. Sa pamamagitan ng *pailubness* magiging konkretong patunay na ang panitikan ay naglalaman hindi lamang ng mga kaisipang bunga ng imahinasyon kundi higit ng mga adhikaing tutugon sa pag-unawa sa iba't ibang suliranin, tunggalian, impluwensya na nakapaloob at ipinaaabot ng akda.

Ang *pailubness* na ipinapakita sa pamamagitan ng pananahimik, paghinahon at pagbibigay-espasyo ay isang walang halaga (*override*) at

hindi pansin (*overlook*) na elemento sa loob ng tekstong pampanitikan, lalo na ng mga pelikulang Pilipino. Halimbawa, sa mga pelikula ni Fernando Poe Jr. FPJ at iba pang pelikula na madalas sa simula aapi-apihin ang bida at saka lamang lalaban dahil sa labis-labis nang epekto ng panlulupig. Hindi ito pinapansin dahil itinuturing na bahagi lamang ng katangian ng bawat bida sa mga kwento at pelikula, mapadrama, komedi o aksyon man. Kalimitang iniuugnay ito sa personal na kaisipan, gawi, at damdamin. Dahil dito, nababalewala ang kahalagahan ng pailub bilang instrumento na nagpapakilos sa bawat karakter na nagiging sanhi ng katagumpayan o kabiguan ng mga kilos. Sa gayong katwiran ang pagiging bago ng pailubness bilang lapit ay makabuluhan.

Ang pailub para sa kultural na mga pag-aaral

Nagagamit ang pailub para sa mga kultural na pag-aaral sapagkat sa pagkilala ng katangian pailub ay natatalunton ang iba-ibang pangyayaring nagaganap sa isang lipunan. Ibig sabihin, mauangkat ang kaganapang may kaugnayan sa kasaysayan, paniniwala, praktis, tradisyon ng grupo ng mga tao. Titingnan dito ano ang nag-impluwensya para umiral ang pagpailub. Sa kalagayan ng Mindanaw, kawili-wili ang paggamit ng pailubness bilang lente ng pag-unawa sa kalinangan ng mga tao sapagkat, hindi kaila na ito ay binubuo ng diversipikadong kultura na hinubog ng iba't ibang tunggalian, kalagayan, at katangian.

Ang pagtingin kung paano pahalagahan at kilalanin ang kultura ng isang lugar ay magandang tingnan sa konsepto ng pailub. Kung paano sila kumilos batay sa kanilang mga gawi, kung paano sila nagdesisyon batay sa kanyang mga pag-uugali at kung paano sila nagtiis, o lumaban sa mga sirkumstansya sa kanilang paligid. Sa mga pagdalumat gamit ang pailubness maihahantad ang iba pang mga katwiran at katarungang pinipi ng masalimuot na sirkumstansya. Ang pagsusuri gamit ang lente ng pailubness ay hindi lamang nakabatay sa panlabas na nakikita, kundi sa mas malalim at mas malawak pang katangian sapagkat uungkat ito sa kasaysayan at sa mas malawak pang karanasan at tradisyon ng lugar.

Ang Mindanaw na binubuo ng iba't ibang kultura ay isang hamon upang tingnan ang iba-ibang aspektong kultural batay sa kasaysayan at mga impluwensyang humubog nito. Sa papel na ito, ipinakita sa mga sugilanon ni Apoyon ang uri ng kulturang namayani sa mga lugar ng Mindanaw na hindi kaila na sa matagal nang panahon ay nasa sirkumstansya ng pagsasamantala at panlulupig.

Ang pailub ay isang ugali—*traits at attributes*, magandang katangian ng isang indibidwal na nagpapakita ng katatagan sa sarili, sa

damdamin, sa isip, sa salita, at sa kanyang mga pagkilos. Etikal ang pailub na tumutugon sa norm ng moralidad. Ngunit ang pagpailub ay rasyonal din sapagkat may mga dahilan kung bakit pinili ng isang indibidwal na sumunod sa etika. Batay sa mga paisa-isang halimbawa mula sa pag-ugnay nito sa kasaysayan at sa mga epiko, gayundin sa mga sugilanon ni Apoyon, ang pailubness ay nakafokus sa isang partikular na tauhan sa loob ng akda.

Sa kabuuan, ang pagpapakilala ng lapit na ito ay naglalayong magamit ang pailubness bilang instrumento ng pag-unawa sa mga kalagayan sa lipunan na madalas ipinapakita sa mga akdang pampanitikan.

Mga Reperensya

- Apoyon, S. (2008). *Ang Gakit ni Noebong ug Uban pang Sugilanon*. Manila: National Commission for Culture and the Arts.
- Covar, P. (1998). *Larangan: Seminal Essays on Philippine Culture*. Manila: Sampaguita Press.
- Cruz, P. M. (1984). *Agyu: Isang Ulaging Manobo*. Quezon City: Komite ng Kultura at Kabatiran ng ASEAN.
- Eugenio, D. L (2002). *Philippine Folk Literature Series: Vol. VIII The Epics*. Quezon City: University of the Philippines Press.
- _____. (2002) *Philippine Folk Literature Series: Vol. VI The Proverbs*. Quezon City: University of the Philippines Press.
- Magos, A. P. (2015). *Amburukay Sugidanon Series: Epics of Panay (Book 2)*. Quezon City: UP Press.
- Rodil, R. B. (2003). *A Story of Mindanao and Sulu in Question and Answer*. Davao City: MINCODE.
- Kauffman, J. (1934). *Visayan-english Dictionary (Kapulungan Binisaya-Ininglis)*. Retrieved May 16, 2016 from <http://www.gutenberg.org/previews/kaufmann/KVED-Body.pdf>.

Woff, J. U. (1972). Dictionary of Cebuano Visayan. New York: Cornell University.

Zhenzhao, N. (2015). Towards an Ethical Literary Criticism. *arcadia*, 50(1), 83-101. Retrieved April 11, 2016 from <https://doi.org/10.1515/arcadia-2015-0006>

Notes on Contributor

Marina G. Quilab is an Assistant Professor of the Department of Filipino and Other Languages, College of Arts and Social Sciences, MSU-Iligan Institute of Technology. Her specialization fields are Philippine literature and the Filipino language. She is currently finishing her doctorate, Doktor ng Pilosopiya sa Panitikan, at the University of the Philippines, Diliman, Quezon City.

Correlational Analysis between Mental Health and Psychomotor Performance amidst Pandemic: A Cross-Sectional Study

LYNDIE P. TORING
FELIX M. AQUE JR.
CORAZON T. BIONG

Abstract

Psychomotor performance among basic physical education students is a crucial aspect that needs to be addressed amidst COVID-19 pandemic. The disruptions, changes and consequences given by this pandemic had caused students' mental or psychological state to be disturbed which in turn, affects psychomotor performance among basic physical education collegiate students. Amidst the pandemic, there is an increased interest on how mental health problems among collegiate students were being affected due to sudden changes in the perspective of clinical field, surgeons and athletes. What remains to be explored, however, is how students' mental health was affected by this pandemic which in turn influence their psychomotor performance in the field of physical education. Moreover, the direct effect of mental health problem to psychomotor performance is yet to be explored. To address this gap, this study examined the relationship between mental health and students' psychomotor performance. Quantitative approach, specifically correlational analysis, was used to analyze data from 500 respondents coming from one of the Universities of Mindanao, Philippines who were enrolled in basic Physical Education subject. Bivariate regression analysis assessed the relationship between mental health and psychomotor performance. It was found that the unstandardized beta coefficients between mental health in terms of psychological distress, major depression and generalized anxiety and psychomotor performance with the p-value of 0.000, 0.000 and 0.002 respectively were statistically significant, which means that mental health problems had significant direct effect on psychomotor performance. Therefore, this study had found that mental health problems directly influence psychomotor performance of basic physical education students.

Keywords: Mental health, Performance Psychology, Psychomotor Performance, Physical Education

Introduction

The World Health Organization classified the public health emergency caused by COVID-19 as a pandemic, causing significant changes (Takeda et al., 2020) in college student's daily activities (Lee, 2020). In response to this pandemic, several countries had implemented safety measures such as school closures (Viner et al., 2020; Van Bortel et al., 2016), social distancing (Lancker & Parolin, 2020), and classes are moved to synchronous home-based learning (Golberstein et al., 2020) in order to respond to the novel coronavirus in an effort to flatten the curve (Restauro & Sheridan, 2020). Although these changes are requisite to deal with the spread, it is accompanied by certain unintended negative outcomes (Mackolil & Mackoli, 2020) and psychological consequences among college students (Zhai & Du, 2020) such as anxiety (CNN, 2020; Kaparounaki et al., 2020; Zhou et al., 2020), depression (Kaparounaki et al., 2020; Zhou et al., 2020) and distress (Zhai et al., 2020).

Moreover, students are the most helpless against the situation's impacts, as they are compelled to remain in their residence for stretched out periods (Jiao et al., 2020), having an impromptu break (Ojetunde et al., 2020), disruption to academic activities in school (Azzahra, 2020), and university closure (Van Bortel et al., 2016) which causes negative psychological consequences among college students (Zhai & Du, 2020). Furthermore, such environmental conditions have been escalating and threatening the welfare of everyone and leads to a spectrum of psychological consequences (Liu et al., 2020) and collegiate mental health issues (Auerbach et al., 2016) and eventually can have a negative impact on learning condition particularly physical or psychomotor performance (Hiremath et al., 2020).

Psychomotor performance or motor aspect is the result of learning success through skills closely associated with accomplishments of psychological ability and emotional aspects (Harist, 2020) that shows specific actions (Bali & Mustrifah, 2020). According to the findings to Lenka & Radmila (2021), it appears that Physical Education is one of the subject areas that focuses on holistic or overall development and one aspect is the students' psychomotor performance (Lenka and Radmila, 2021) which was assumed to be affected by psychological state or cognitive condition in the current study. Performance psychology theory supports that psychological factors or mental health state caused by environment-setting pressure influence optimal human or physical performance (Cotteril, 2017). In addition, Stewart's performance psychology theory claims that the mental health state of the students

such as anxiety, stress, depression and all other emotions provides tension to one's performance goals striving for competence or even excellence. Furthermore, Dr. Gordon emphasized that the individual's thoughts, feelings, beliefs and attitude or one's psychological condition can positively or negatively affect the biological functioning or physical performance. In other words, minds can affect how our physiological aspect works or perform mind and body connection (Gordon, 2016).

Numerous studies only focus on how performance or physical activity is associated with mental health issues or problems which are being heightened and emphasized in their limitations addressing the influence of physical activity towards psychological state (Jimenez-Pavon et al., 2020; Wolf et al., 2021; Ayllon et al., 2019). There are also several studies who examines the influence of mental health status to psychomotor performance but among dental clinical students (Alrashed et al., 2021), major depressive disorder patients (Kertzman et al., 2020), nursing students (Alosaimi, 2021), surgeons (Arora et al., 2019), and athletes (Wilczynska, 2019; Chang et al., 2019; Paul et al., 2012) and there were no researchers yet who examined the correlation between mental health and psychomotor performance among service Physical Education students. Thus, to the authors' knowledge and thorough research, there is no study to date which examines correlation between mental health and psychomotor performance among service Physical Education students' particularly in Mindanao, Philippines. Present study intends to examine the influence of mental health towards students' psychomotor performance in service Physical Education classes to address this gap.

Methodology

In this study, the researcher used a quantitative approach, specifically the descriptive correlation in analyzing and assessing the influence of mental health problems such as (psychological distress, major depression, and generalized anxiety) towards students' psychomotor performance in Physical Education classes. No variables were manipulated in this study. The respondents of the study were coming from one of the Universities of Mindanao, Philippines who were enrolled in basic Physical Education as their minor subject in the Department of Physical Education Academic Year 2021-2022 first semester. Simple Random sampling was used of which the investigators/researchers believe that the target respondents possessed

the necessary information about the population where the data was obtained. The sample size was five-hundred (500) which perfectly represents the population of Five thousand and sixty (5,060) PED001 and PED003 basic physical education students. Psychological distress was evaluated using the Kessler Psychological Distress Scale (K10; Kessler et al., 2002). K10 has received ample support of good psychometric properties (Fassaert et al., 2009; Pereira et al., 2019; Sampasa-Kanyinga, Zamorski, and Colman, 2018). This tool has a Cronbach alpha of 0.932 in this study. Depression symptoms were measured using the Patient Health Questionnaire (PHQ-9; Kroenke et al., 2001). PHQ-9 is a nine-item self-report scale (e.g., “little interest or pleasure in doing things”) that assesses depressive symptoms during the past two weeks. PHQ-9 has demonstrated good reliability and validity in various populations (Ayalon, 2012; Dajpratham et al., 2020; Glazer et al., 2018). In the present sample, this scale obtained a Cronbach alpha of .940. Generalized anxiety symptoms were assessed using the Generalized Anxiety Disorder Scale -7 (GAD-7; Spitzer et al., 2006). This tool has been proven to have excellent psychometric properties (Byllesby et al., 2016; Sapra et al., 2020; Toussaint et al., 2020). GAD-7 had an internal consistency of 0.938 in the current sample.

Students' Psychomotor Performance was assessed using the STUDENTS' PSYCHOMOTOR PERFORMANCE SCALE – REVISED (Rahman et al., 2016). SPPS-R comprised 10 items (e.g., “able to perform physical activities, accomplish any physical tasks, identify techniques to how to execute movement”) with five possible responses (1 = totally disagree to 6 = totally agree). This questionnaire had undergone reliability testing (pilot testing) by a certified statistician to assure its accurateness and appropriateness. This tool has been proven to have an excellent reliability with a Cronbach alpha of .929 in the present study. Using a cross-sectional design, a packet of questionnaires was used to collect information on the respondents' mental health status and psychomotor performance in Physical Education classes. Respondents in the present study were 18 years old and above enrolled in basic physical education subject in the 1st semester AY 2021-2022. Characteristic that would possibly contaminate the outcome of the study was the honesty and bias of the respondents' responses. This procedure was established to ensure the systematic flow of gathering the data to attain the goal of the study and address its gap stated in the statement of the problem. The data were collected using online platform through Google form. All respondents were given an informed consent that was provided in the first part of the packet prior to answering the rest of the scales. The

informed consent includes the general description and objectives of the study, participant's right to withdraw, and clause on data anonymity. The data gathered were carefully classified, tabulated and subjected to statistical treatment for analysis and interpretation of the findings:

Bivariate regression Analysis is a set of statistical methods used for the estimation of relationships between a dependent variable and one or more independent variables. It can be utilized to assess the strength of the relationship between variables and for modeling the future relationship between them. In determining the effect between the independent variable(s) and dependent variable(s), one has to consider the beta coefficient. An unstandardized beta coefficient compares the strength of the effect of each individual independent variable to the dependent variable. The higher the absolute value of the beta coefficient, the stronger the effect. In this study, it was used to determine the total effect between mental health (IV) and psychomotor performance (DV). As such, mental health symptoms (psychological distress, major depression, and generalized anxiety) were treated as criterion variables while psychomotor performance in Physical Education classes was the outcome variable. The PROCESS macro for SPSS (Hayes, 2012) was utilized to perform the analyses. The level of statistical significance was set at $p < 0.05$. Statistical analyses will be performed through the SPSS Package 26.0.

In order to be certain that the procedures as well as ethical considerations followed in this study, the following steps were done: Prior to the data gathering, the school of graduate studies – college of education have required the researcher to fill up the – Application for Ethical Approval of Research Proposal where it asked about your research details, prospect participants including the considerations of the selection, sample details and ethical matters which includes the new format of informed consent for the participants. Then it was sent to the College of Education Dean's Office for an assessment, days after there were substantial suggestions and it was complied. After the approval, a letter seeking permission to conduct the study was submitted for approval. The chairperson has signed and permitted the researcher to conduct the study. The documents signified that the study was duly recognized by the program, college and institute. The approved letter was then forwarded to all Physical Education Faculty members in one of the University of Mindanao, Philippines which allowed their students to answer the survey, with the teacher's permission. An online informed consent and data confidentiality was duly presented and approved by all respondents in the study. When the analyses and validation were done,

the paper was submitted to the Statistician, then to the panel of examiners and research adviser of the study for careful review of the findings. The revisions suggested by the panel were likewise satisfied before the final submission of the research.

Results and Discussion

The influence of mental health such as psychological distress, major depression and generalized anxiety towards psychomotor performance among service Physical Education students in one of the University in Mindanao, Philippines. In determining the correlation between the mental health problems and psychomotor performance using bivariate regression analysis, it was found that the unstandardized beta coefficients were statistically significant with -0.166 , 0.162 , and 0.122 respectively which means that psychological distress, major depression, and general anxiety had significant effects on psychomotor performance. This implies that students with mental health problems such as psychological distress, major depression and generalized anxiety influence their psychomotor performance in Physical Education class. Hence, mental health problems such as psychological distress, major depression and generalized anxiety significantly influence psychomotor performance.

It shows that Service Physical Education students felt tired, nervous, anxious, worried, hopeless, depressed, sad, and worthless in the past four weeks which affects their psychomotor performance in their Physical Education. The result means that students with distress, depression and anxiety greatly influence their abilities in performing psychomotor tasks in their Physical Education subject; on the other hand, students with good mental state did not influence their psychomotor tasks. As supported by the World Health Organization (WHO), mental health is a way of thinking where an individual recognizes his or her abilities as an individual, strategies and techniques in coping reality problems and challenges, can do things in a creative and productive manner and be able to contribute to his or her residence or community (WHO, 2002) while psychomotor is anything that requires physical motion or movement such as physical coordination in utilizing skills (Oktavia et al., 2019) that is concerned particularly in working or moving that involves limbs (Ridwan, 2018). Hence, psychomotor can also mean the ability of an individual to make any motions or physical movements

he or she understands something and these movements serve as a response from that success learning (Haristo, 2020).

There are lots of psychological consequences and outcomes that have been observed during this COVID-19 pandemic particularly in higher education. The study of Kapaiouinaki et al, found out that there was an increase of the prevalence of mental health problems of students: 42.5% for anxiety and 74.3% for depression caused by the COVID-19 pandemic (Kaparounaki et al, 2020). The study of Salary et al during the COVID-19 pandemic reveals that an individual with higher level of education particularly college students had greater levels of distress, worry, depression and anxiety (Salari et al., 2020) which influences how these students learn or perform psychomotor skills in their academic tasks, and an understanding of the students' prior knowledge and experiences is essential as facilitators or educators move forward for the betterment of the education system (Aldridge & McQuagge, 2021).

Report published by the Royal College of Psychiatrists which aims to assess the mental health of students in higher education in the UK emphasized the significant association of mental disorders and academic performance (Royal College of Psychiatrists, 2021). Namdar et al (2013) also highlighted in their study that academic performance is strongly associated with mental health. Another study of Ahmadi, Z. has revealed that students who are emotionally depressed and stressed and suffering from anxiety, seem to have lower educational performance or tasks. This study concludes and claims there is a strong causal association which means that mental health disorder or poor mental health leads to poor academic performance (Ahmadi, Z., 2007).

Participants in the study of Aldridge and McQuagge (2021) described the experiences of being stressed and depressed as a student during this COVID-19 pandemic. According to the respondent, isolation, restrictions, quarantine guidelines imposed by the government, and online learning were challenging. Participant 1 said: –It's impossible to build a relationship [during COVID] . . . I think it's been really, really depressing to not know people, I think that are one of the saddest parts! (Aldridge & McQuagge, 2021). Hence, this pandemic shows that the learning process is not easy given that psychological consequences affect how students' perform and accomplish physical tasks during the COVID-19 pandemic. In addition, recent studies have found that during the COVID-19 pandemic, education levels is one of the predictor of anxiety, depression and stress level of an individual (Moghanibashi-Mansourieh, 2020; Wang et al., 2020) which means that college students are more anxious towards this pandemic compared to the lower education levels.

According to the study of Zhang which was conducted in China, students in higher education enrolled in universities are prone to mental symptoms because these groups are more aware and knowledgeable about the situation which includes the fear of having this virus and academic workload to accomplish (Zhang & Ma, 2020).

Theories suggest that schools and universities must promote mental health awareness during this COVID-19 pandemic which will bring up their positivity and resilience amidst this challenging situation (Arslan, 2020; Prime et al., 2020). Therefore, mental health must be valued bringing the principles of positive psychology into concept in order to avoid its consequence particularly in academic tasks. This emphasizes that students' positivity during COVID-19 pandemic plays a key role for the promotion of positive education which will cultivate psychomotor performance at its peak. Therefore, the null hypothesis which states that mental health symptoms (psychological distress, major depression, and generalized anxiety) are not significant predictors of psychomotor performance in Physical Education Classes was rejected.

Conclusion and Recommendations to the best of the authors' knowledge and thorough research, the present study was the first to examine the relationship between mental health (psychological distress, major depression and generalized anxiety) and psychomotor performance among service Physical Education students in one of the Universities in Mindanao, Philippines. This study provided a significant contribution to the existing literature and studies regarding the psychomotor performance of the students in their Physical Education subject. One is the study of Begam and Tholappan that has reviewed the psychomotor performance which they call –the absent domain. This means that there were only rare studies examining the psychomotor performance but not among Basic Physical Education students. The findings of the study provided a great opportunity to the concerned individuals and organizations to address the mental health problems faced by college students during this pandemic affecting their psychomotor performance. Mental health problems such as psychological distress, major depression and generalized anxiety were significantly associated with psychomotor performance among service Physical Education students. There were few studies that have linked mental health problems to other areas but not towards psychomotor performance among Physical Education students where in fact, this subject is the only school subject that enhances and develops the overall psychomotor performance of the students. In addition, no studies examined the influence of mental health to psychomotor performance particularly among Physical Education

students particularly in one of the Universities of Mindanao, Philippines. The current study contributed to lack of literature concerning the relationship between mental health and psychomotor performance among service Physical Education students. The present study has found that Service Physical Education students suffered from mental health problems during this pandemic namely psychological distress, major depression and generalized anxiety which significantly influence their psychomotor performance in their Physical Education subject. Therefore, this study has found that mental health problems directly influence psychomotor performance of basic physical education students.

References

- Aldridge, M., and McQuagge, E., (2021). —Finding My Own Way!: The lived experience of undergraduate nursing students learning psychomotor skills during COVID-19. *Official journal of the National Organization for Associate Degree Nursing*. 16(4), 347–351. <https://doi.org/10.1016/j.teln.2021.07.002>
- Alrashed, F., Sattar, K., Habib, S., Ahmad, T., Rashoud, A., Safhi, T., Almajed, A., Alnafisah, H., Alharbi, N., and Alsubiheen, A., (2021). Implications of the COVID-19 Pandemic on the Mental Health and Professional Psychomotor Skills of Dental Students. *Psychology research and behavior management*. 14, 675–685. <https://doi.org/10.2147/PRBM.S317641>
- Alosaimi, D., (2021). Learning Self-Efficacy as Predictor of Nursing Students' Performance of Clinical Skills. *Journal of Occupational Therapy Education*. 6 (3), 9-13. <https://doi.org/10.26681/jote.2022.060309>
- Arora, S., Sevdalis, N., Aggarwal, R., Sirimanna, P., Darzi, A., and Kneebone, R., (2010). Stress impairs psychomotor performance in novice laparoscopic surgeons. *Surgical endoscopy*. 24(10), 2588–2593. <https://doi.org/10.1007/s00464-010-1013-2>
- Auerbach, R., Alonso, J., Axinn, W., Cuijpers, P., Ebert, D., Green, J., . . . Bruffaerts, R. (2016). Mental disorders among college students in the World Health Organization World Mental Health Surveys.

Psychological Medicine. 46(14), 2955-2970.
doi:10.1017/S0033291716001665

Azzahra, Nadia F., (2020), "Addressing Distance Learning Barriers in Indonesia Amid the Covid-19 Pandemic." *Center for Indonesian Policy Studies.* 56 (4), 15-19. doi: [10.35497/309162](https://doi.org/10.35497/309162)

Ayalon, L., (2012). Suicidal and Depressive Symptoms in Filipino Home Care Workers in Israel. *Journal of cross-cultural gerontology.* 27(1), 51–63. <https://doi.org/10.1007/s10823-011-9156-8>

Ayllon, M., Cadenas-Sanchez, C., Esteves-Lopez, F., Munoz, N., Mora-Gonzales, J., Migueles, J., Molina-Garcia, P., Henriksson, H., Mena-Molina, A., Martinez-Vizcaino, V., Catena, A., Lof, M., Erickson, K., Lubans, D., Ortega, F., and Esteban-Cornejo, I., (2019). Role of Physical Activity and Sedentary Behavior in the Mental Health of Preschoolers, Children and Adolescents: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Sports medicine (Auckland, N.Z.).* 49(9), 1383–1410. <https://doi.org/10.1007/s40279-019-01099-5>

Bali, M. and Musrifah, M., (2020). The Problems of Application of Online Learning in the Affective and Psychomotor Domains During the Covid-19 Pandemic. *Jurnal Pendidikan Agama Islam.* 17 (2): 137-154. doi:[10.14421/jpai.2020.172-03](https://doi.org/10.14421/jpai.2020.172-03)

Bortel, T., Basnayake, A., Wurie, F., Jambai, M., Koroma, A., Muana, A., Hann, K., Eaton, J., Martin, S., and Nellums, L., (2016). Psychosocial effects of an Ebola outbreak at individual, community and international levels. *Bulletin of the World Health Organization.* 94(3), 210–214. <https://doi.org/10.2471/BLT.15.158543>

Byllesby, B., Charak, R., Durham, T., Wang, X., and Elhai, J., (2016). The Underlying Role of Negative Affect in the Association between PTSD, Major Depressive Disorder, and Generalized Anxiety Disorder. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment.* 38 (4). 356-445. doi:[10.1007/s10862-016-9555-9](https://doi.org/10.1007/s10862-016-9555-9)

- Chang, C., Putukian, M., Aerni, G., Diamond, A., Hong, G., Ingram, Y., Reardon, C., and Wolanin, A., (2019). Mental health issues and psychological factors in athletes: detection, management, effect on performance and prevention: American Medical Society for Sports Medicine Position Statement—Executive Summary. *British journal of sports medicine*. 54(4), 216–220. <https://doi.org/10.1136/bjsports-2019-101583>
- Cotterill, S., (2017). Performance Psychology Book Theory and Practice. *American Psychological Association*. 1 (4). 174-189. <https://doi.org/10.4324/9781315736679>
- Dajpratham, P., Pukrittayakamee, P., Atsariyasing, W., Wannarit, K., Boonhong, J., and Pongpirul, K., (2020). The validity and reliability of the PHQ-9 in screening for post-stroke depression *BMC psychiatry*. 20(1), 291. <https://doi.org/10.1186/s12888-020-02699-6>
- Fassaert, T., Wit, D., Tuinebreijer, W.C. Wouters, H., Verhoeff, A.P., Beekman, A., and Dekker, J., (2009). Psychometric properties of an interviewer-administered version of the Kessler Psychological Distress scale (K10) among Dutch, Moroccan and Turkish respondents. *International journal of methods in psychiatric research*. 18(3), 159–168. <https://doi.org/10.1002/mpr.288>
- Glazer, S., Erickson, A., Crosby, R., Kieda, J., Zawisza, A., and Deitel, M., (2018). The Evaluation of Screening Questionnaires for Obstructive Sleep Apnea to Identify High-Risk Obese Patients Undergoing Bariatric Surgery. *Obesity surgery*. 28(11), 3544–3552. <https://doi.org/10.1007/s11695-018-3391-9>
- Golberstein, E. Wen, H. and Miller, BF., (2020), Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) and Mental Health for Children and Adolescents. *JAMA Pediatr*. 174(9). 819–820. doi:10.1001/jamapediatrics.2020.1456b
- Haristo Rahman, M. (2020). Analisis Ranah Psikomotor Kompetensi Dasar Teknik Pengukuran Tanah Kurikulum Smk Teknik Konstruksi Dan Properti. *Jurnal Pendidikan Teknologi Dan Kejuruan*. 17(1), 53. <https://doi.org/10.23887/jptk-undiksha.v17i1.23022>

- Hiremath, P., Suhas Kowshik, C. S., Manjunath, M., & Shettar, M. (2020). COVID 19: Impact of lock-down on mental health and tips to overcome. *Asian journal of psychiatry*. 51, 102088. <https://doi.org/10.1016/j.ajp.2020.102088>
- Jiao, W. Wang, L. Liu, J. Feng Fang, S. Jiao, FY. Pettoello-Mantovani, M. and Somekh, E., (2020), Behavioral and Emotional Disorders in Children during the COVID-19 Epidemic. *The Journal of pediatrics*. 221, 264–266.e1. <https://doi.org/10.1016/j.jpeds.2020.03.013>
- Jimenez-Pavon, D., Carbonell-Baeza, A., and Lavie, C., (2020). Physical exercise as therapy to fight against the mental and physical consequences of COVID-19 quarantine: Special focus in older people. *Progress in cardiovascular diseases*. 63(3), 386–388. <https://doi.org/10.1016/j.pcad.2020.03.009>
- Kaparounaki, C., Patsali, M., Mousa, D., Papadopoulou, E., Papadopoulou, K., and Fountoulakis, K., (2020). University students' mental health amidst the COVID-19 quarantine in Greece. *Psychiatry research*. 290, 113111. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.113111>
- Kertzman, S., Reznik, I., Hornik-Lurie, T., Weizman, A., Kotler, M., and Amital, D., (2010). Stroop performance in major depression: Selective attention impairment or psychomotor slowness?. *Journal of affective disorders*. 122(1-2), 167–173. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2009.08.009>
- Lancker, W., & Parolin, Z., (2020), COVID-19, school closures, and child poverty: a social crisis in the making. *The Lancet. Public health*. 5(5), e243–e244. [https://doi.org/10.1016/S2468-2667\(20\)30084-0](https://doi.org/10.1016/S2468-2667(20)30084-0)
- Lee, J., (2020). Mental health effects of school closures during COVID-19. *The Lancet. Child & adolescent health*. 4(6), 421. [https://doi.org/10.1016/S2352-4642\(20\)30109-7](https://doi.org/10.1016/S2352-4642(20)30109-7)
- Lenka, T., Beata, R., and Radmila, H., (2021). Forms and methods of online physical education instruction in Slovakia from the perspective of elementary school students. *Journal of Physical*

Education and Sport (JPES). 21 (3). 2028-2035.
doi:10.7752/jpes.2021.s3259

- Liu, C., Zhang, E., Wong, G., Hyun, S., and Hahm, H., (2020). Factors associated with depression, anxiety, and PTSD symptomatology during the COVID-19 pandemic: Clinical implications for U.S. young adult mental health. *Psychiatry research*. 290, 113172. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.113172>
- Mackolil, J., & Mackolil, J. (2020). Addressing psychosocial problems associated with the COVID-19 lockdown. *Asian Journal of Psychiatry*. 51, 102156
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1876201820302677>
- Moghanibashi-Mansourieh A., (2020), Assessing the anxiety level of Iranian general population during COVID-19 outbreak. *Asian J Psychiatr*. 51. 102076. doi: 10.1016/j.ajp.2020.102076
- OJETUNDE, AO. BAMIGBALA, OA. and OYEGOKE, T., (2020), COVID-19 lockdown policy impact on students' psychological, behavioral, and daily routine changes: a case study of Gusau residents in Nigeria. *Indonesian Journal of Educational Studies*. 23 (2). <https://doi.org/10.26858/ijes.v23i2.18973>
- Oktavia, D., Bali, M. M. E. I., Rahman, H., Umar, U., Syakroni, A., & Widat, F. (2019). Exploration of Fine Motor Skills through the Application of Paint. *European Union Digital Library*. 6 (1). 224-234. <http://dx.doi.org/10.4108/eai.8-12-2018.2284038>
- Paul, M., Garg, K., and Sandhu, J., (2012). Role of Biofeedback in Optimizing Psychomotor Performance in Sports. *Asian journal of sports medicine*. 3(1), 29–40. <https://doi.org/10.5812/asjms.34722>
- Pereira, A., Oliveira, C., Bartolo, A., Monteiro, S., Vagos, P., and Jardim, J., (2019). Reliability and Factor Structure of the 10-item Kessler Psychological Distress Scale (K10) among Portuguese adults. *Ciencia & saude coletiva*. 24(3), 729–736. <https://doi.org/10.1590/1413-81232018243.06322017>

- Restauri, N. and Sheridan, A., (2020), Burnout and Posttraumatic Stress Disorder in the Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) Pandemic: Intersection, Impact, and Interventions from Burnout and Posttraumatic Stress Disorder in the Coronavirus Disease 2019 (COVID19) Pandemic: Intersection, Impact, and Interventions. *Journal of the American College of Radiology : JACR*. 17(7), 921–926. <https://doi.org/10.1016/j.jacr.2020.05.021>
- Ridwan, R. (2018). Pendidikan Islam dan Teknologi Digital dalam Mendukung Teory Taxonomy Bloom. *Fikrotuna*. 7(1), 834–854. <https://doi.org/10.32806/jf.v7i1.3174>
- Salari N, Hosseinian-Far A, Jalali R, Vaisi-Raygani A, Rasoulpoor S, Mohammadi M, Rasoulpoor S, and Khaledi-Paveh, B., (2020), Prevalence of stress, anxiety, depression among the general population during the COVID-19 pandemic: a systematic review and meta-analysis. *Global Health*. 616(1). 57. doi: 10.1186/s12992-020-00589-w
- Sampasa-Kanyinga, H., Zamorski, M., and Colman, Ian., (2018). The psychometric properties of the 10-item Kessler Psychological Distress Scale (K10) in Canadian military personnel. *PloS one*. 13(4), e0196562. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0196562>
- Sapra, A., Bhandari, P., Sharma, S., Chanpura, T., and Lopp, L., (2020). Using Generalized Anxiety Disorder-2 (GAD-2) and GAD-7 in a Primary Care Setting. *Cureus*. 12(5), e8224. <https://doi.org/10.7759/cureus.8224>
- Takeda, C., Almeida, M., Gomes, R., Souza, T., Mota, M., Cavalcanti, L., and Colares, J., (2020). Case Report: Recurrent Clinical Symptoms of COVID-19 Healthcare Professionals: A Series of Cases from Brazil. *The American journal of tropical medicine and hygiene*. 103(5), 1993–1996. <https://doi.org/10.4269/ajtmh.20-0893>
- Viner RM, Russell SJ, Croker H, Packer J, Ward J, Stansfield C, Mytton O, Bonell C, and Booy R., (2020), School closure and management practices during coronavirus outbreaks including COVID-19: a rapid systematic review. *Lancet Child Adolesc Health*. 4(5). 397-404. doi: 10.1016/S2352-4642(20)30095-X.

- Wang, Q., & Ng, F. F.-Y. (2012). Chinese students' implicit theories of intelligence and school performance: Implications for their approach to schoolwork. *Personality and Individual Differences*. 52(8), 930–935. doi:10.1016/j.paid.2012.01.024
- Wang, W., Tang, J., & Wei, F. (2020). Updated understanding of the outbreak of 2019 novel coronavirus (2019-nCoV) in Wuhan, China. *Journal of medical virology*. 92(4), 441–447. <https://doi.org/10.1002/jmv.25689>
- Wang Y, Di Y, Ye J, Wei W. Study on the public psychological states and its related factors during the outbreak of coronavirus disease 2019 (COVID-19) in some regions of China. *Psychol Health Med*. 26(1). 13-22. doi: 10.1080/13548506.2020.1746817.
- Wilczynska, D., (2016). Correlations between psychomotor abilities and selected personality variables in rowers. *Baltic Journal of Health and Physical Activity*. 8 (2). 224-256. DOI10.29359/BJHPA.08.2.04
- Wolf, S., Seiffer, B., Zeibig, JMWelkerling, J., Brokmeier, L., Atrott, B., Ehring, T., and Schuch, F., (2021). Is Physical Activity Associated with Less Depression and Anxiety During the COVID-19 Pandemic? A Rapid Systematic Review. *Sports medicine (Auckland, N.Z.)*. 51(8), 1771–1783. <https://doi.org/10.1007/s40279-021-01468-z>
- World Health Organization., (2004), Promoting Mental Health. *Scientific Research*. 4 (6). 145-165. DOI: [10.4236/ss.2016.74029](https://doi.org/10.4236/ss.2016.74029)
- Zhai, Y. and Du, X., (2020), Addressing collegiate mental health amid COVID-19 pandemic. *Psychiatry research*. 288, 113003. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.113003>
- Zhai, Y., & Du, X., (2020), Mental health care for international Chinese students affected by the COVID-19 outbreak. *The lancet. Psychiatry*. 7(4), e22. [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(20\)30089-4](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(20)30089-4)
- Zhang, Y. and Ma, Z., (2020), Impact of the COVID-19 Pandemic on Mental Health and Quality of Life among Local Residents in

Liaoning Province, China: A Cross-Sectional Study. *International journal of environmental research and public health*. 17(7), 2381. <https://doi.org/10.3390/ijerph17072381>

Zhou, X. Snoswell, C. Harding, L. Bambling, M. Edirippulige, S. Bai, X. and Smith. Telemedicine, A., (2020), OPINION, The role of Telehealth in Reducing the Mental Health Burden from COVID-19 and e-Health. *Telemedicine journal and e-health : the official journal of the American Telemedicine Association*. 26(4), 377–379. <https://doi.org/10.1089/tmj.2020.0068>

Notes on Contributors

Lyndie P. Toring is currently an Assistant Professor III at Mindanao State University, Iligan Institute of Technology's Department of Physical Education. She obtained her Master's Degree, Master of Science in Physical Education, at Mindanao State University-Iligan Institute of Technology (MSU-IIT), and Bachelor's Degree, Bachelor of Secondary Education Major in Music, Arts, and Physical Education, at the same institution.

Felix M. Aque Jr. is currently an Assistant Professor IV at the Mindanao State University-Iligan Institute of Technology. He is currently finishing his Doctor of Philosophy in Education Major in Physical Education at the University Immaculate Conception. He obtained his Master's Degree, Master of Science in Physical Education at Mindanao State University-Iligan Institute of Technology, and Bachelor's Degree, Bachelor of Secondary Education Major in Music, Arts, and Physical Education in the same institution.

Corazon T. Biong is a full-time Physical Education professor at Mindanao State University – Iligan Institute of Technology. She finished her Bachelor of Science in Physical Education at Mindanao State University, Marawi City where she was conferred Cum Laude. At the same university, Dr. Biong also attained her Master of Science in Physical Education degree. Subsequently, she earned her Doctor of Education major in Educational Management at Capitol University, Cagayan de Oro City.